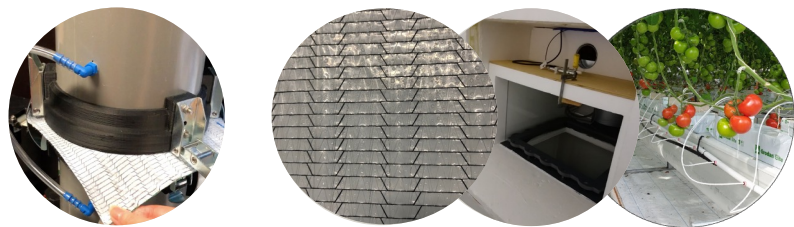

Schermen in de kas - welke kiezen?

EnergiekEvent2024, 2 juli 2024, Bleiswijk

Silke Hemming, WUR Glastuinbouw

1

Overzicht

- ■ Achtergrond
- ■ Schermeigenschappen – welke zijn belangrijk?
- ■ Schermgebruik – hoe stuur ik op een slimme manier?
- ■ Schermen – hoe kiezen?
- ■ Toekomst - wat is nog meer?

2

Interreg
Vlaanderen-Nederland

Gefinancierd door
de Europese Unie

Energlik

ENERGLIK

Low-carbon and energy-efficient innovations
for a more climate neutral horticulture

3

Energlik

- Interreg Vlaanderen-Nederland project
- Gestart 1 maart 2023, eindigt 28 februari 2026
- Doel = demonstratie dat een meer klimaatneutrale glastuinbouw ook economisch rendabel kan zijn
  - Hoge energieprijzen
  - NL doelen: glastuinbouw klimaatneutraal in 2040
  - EU doelen: EU klimaatneutraal in 2050

4

Energlik

PARTNERS

PROEFCENTRUM HOOGSTRATEN | PROEFSTATION BOEK DE GRUPELSTEELE | UNIVERSITEIT GENT | VERHOEVEN QH B.V.

ILVO | Botany | Plant Lighting | maurice KASSENBOUW BV

THOMAS MORE | Maastricht University | WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

FINANCIERDERS

interreg Vlaanderen-Nederland | Gefinancierd door de Europese Unie

Energlik

Glastuinbouw Nederland | KAS ALS ENERGIEBONNEN | Provincie Antwerpen | Provincie Limburg | Provincie Oost-Vlaanderen | Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselketen | Ministerie van Economische Zaken

5

Overzicht

- Achtergrond
- Schermeigenschappen – welke zijn belangrijk?
- Schermgebruik – hoe stuur ik op een slimme manier?
- Schermen – hoe kiezen?
- Toekomst - wat is nog meer?

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

6

Schermen

- **Schermtypes**
  - Geweven, gebreid, folie
  - Meer open, meer gesloten doeken
  - Transparent, diffuus, wit, zwart, aluminium,...
  - Inzet voor:
    - licht sturing: schaduw, diffuus, tegen lichtemissie
    - energiebesparing: isolatie, minder uitstraling, vochtafvoer...
  - Gebruik als: nacht- of dagscherm

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

7

Schermen

- Kwantificeren optische en fysische **eigenschappen** schermen droog en nat middels gestandaardiseerde metingen:
  - Lichttransmissie
  - Warmtestraling eigenschappen
  - Luchtdoorlatendheid
  - Vochttransport
- Objectieve **vergelijking** van schermmaterialen
- Hierdoor toeleveranciers materialen **verbeteren**
- Gebruik van een **model** om gemeten eigenschappen te vertalen naar totale **energiebesparing** van teelt
- Hierdoor kunnen telers weloverwogen **keuzes** maken voor materialen en gebruik

8

Schermeigenschappen

Optical properties
Hemispherical light transmission $\overline{TPAR}$
Light transmission screen during daytime
WUR Transvision

Air permeability
Convective fluxes Sensible and Latent heat through screen
WUR Permea

Water transport properties
evaporation from screen
condensation at screen
Latent heat flux through screen
WUR Transhumid

Radiative properties
TIR transmission t^{TIR}
emission ϵ
-TIR absorption c^{TIR}
TIR reflection r^{TIR}
Radiative heat flux screen
TNO Emissivity device

9

WUR LightLab - metingen

- Optische eigenschappen van kasdekmaterialen en schermen
- R&D samen met toeleveranciers
- Ontwikkeling van nieuwe meetprotocollen
- Informatie voor toeleveranciers en telers

NEN 2675
Greenhouse glass - Determination of optical properties of greenhouse covering materials and screens

WUR LightLab

10

WUR – model energietransport door schermen

- Basis model: dynamisch kasklimaat en energie model KASPRO (de Zwart, 1996)

- Uitgebreid model: input van gemeten schermeigenschappen droog en nat (optical properties, air permeability, water transport, radiometric properties); vertaling naar jaarrond energieverbruik van de kas

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH
De Zwart, H.F. (1996) Analysing energy saving options in greenhouse cultivation using a simulation model. Doctoral thesis, Wageningen University, The Netherlands.

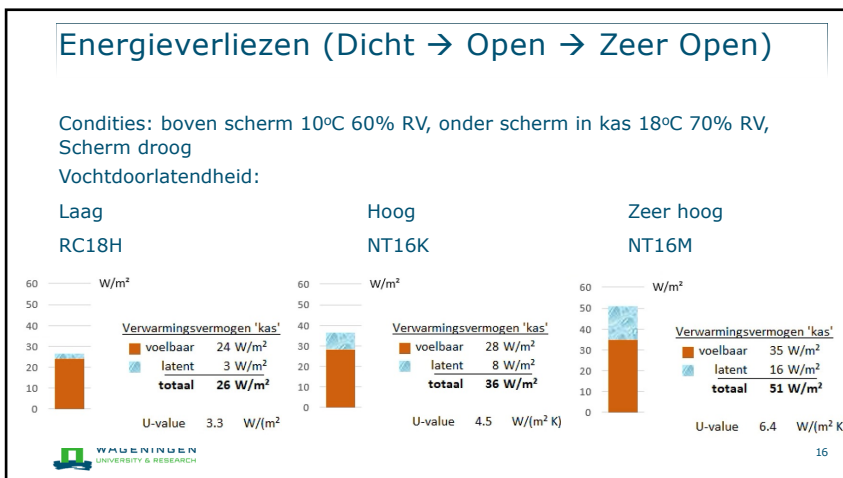
11

Energieverliezen sterk afhankelijk van ....

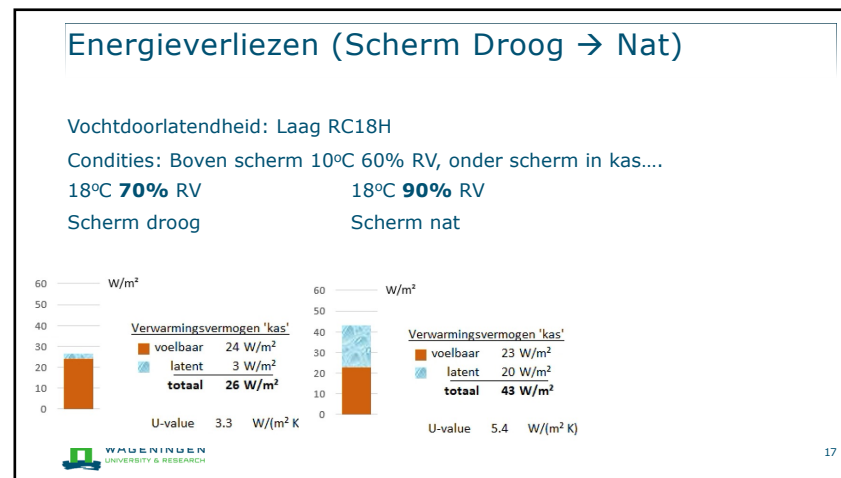
- Scherf materiaal en zijn eigenschappen
- Gebruik van het scherm

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

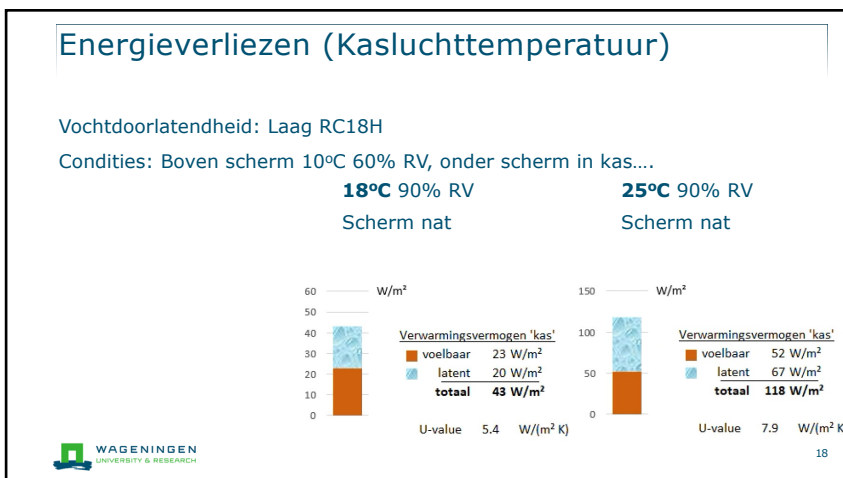
15

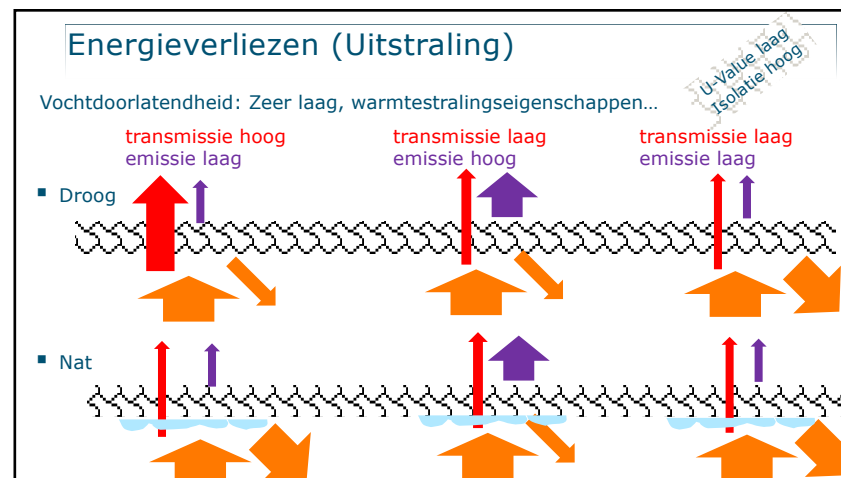
16

17

18

19

Samenvatting

- Verliezen **latente warmte** door het scherm
→ oplossing: **dichter scherm & gebruik actieve ontvochtiging**
- Verliezen door **uitstraling** door het scherm
→ oplossing: **scherm met hoge warmtereflectie, scherm met lage emissie (low-e)**
- Verliezen **voelbare warmte** door convectie **aan** een enkel scherm
→ oplossing: **meerlagen schermen voor meer isolatie**
- Bijv. Nachtschermen: aluminium schermen
- Bijv. Dagschermen: nieuwe ontwikkelingen transparante low-e schermen

21

Overzicht

- Achtergrond
- Schermeigenschappen – welke zijn belangrijk?
- Schermgebruik – hoe stuur ik op een slimme manier?
- Schermen – hoe kiezen?
- Toekomst - wat is nog meer?

22

The screenshot shows the 'Scherm simulator' interface with several panels:

- General:** Location (Blerswijk (langjarig)), Start datum (2023-12-01), End time (2023-12-31).
- Illumination:** Type (LED02), Intensity (200 umol/m²/s), Light period (Jan to Dec), Radiation limit (150 W/m²), Max PAR (200 mol/m²).
- Climate setpoints:** Heating temperature (17°C), Midnight (15°C), Morning (19°C), Afternoon (20°C), Pre-night (19°C), Ventilation offset (4°C).
- Adaption influence:** Heating temperature (200 W/m²), Trajectory (400 W/m²), Influence (2°C), Setp. humidty day (88% or g/m³), Setp. humidty night (89% or g/m³), Sep. CO2 (1400 ppm).

23

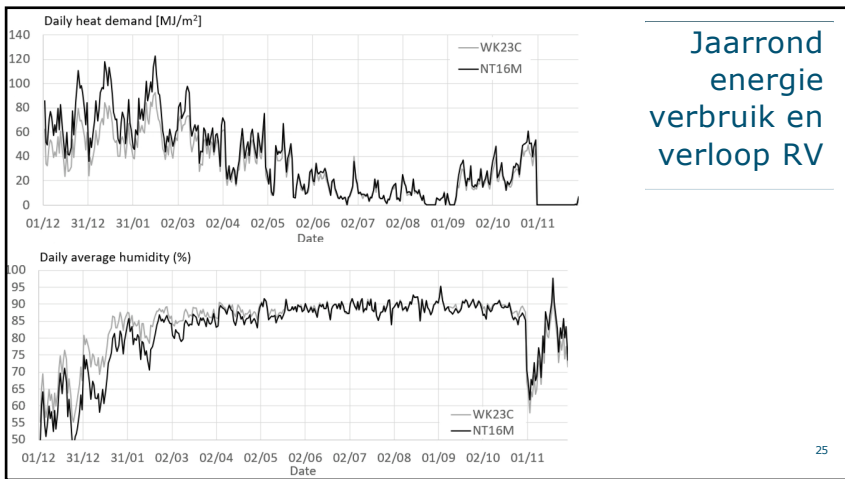
The screenshot shows the 3D model of a greenhouse with three screen layers:

- Scherms:** Scherm 1 in gebruik (checked), Scherm 2 in gebruik, Scherm 3 in gebruik.
- Type:** 23E5
- Close below table:**

Type	T built	W/m ²
-20	100	X
5	50	X
10	20	X
14	0	X
16	0	X
- Close above table:**

W/m ²	Pos %
400	50
600	75
800	80
- Gebruik beneden:** 10 °C
- Blackout:** (unchecked)

24

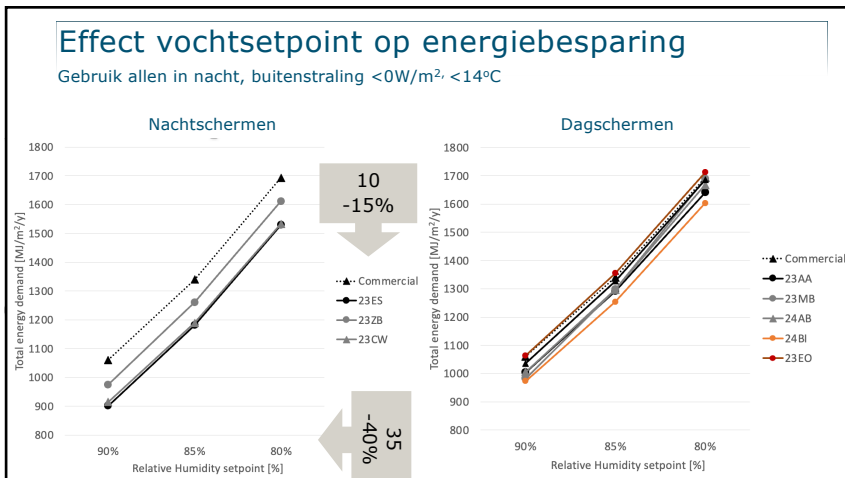
Jaarrond energie verbruik en verloop RV

25

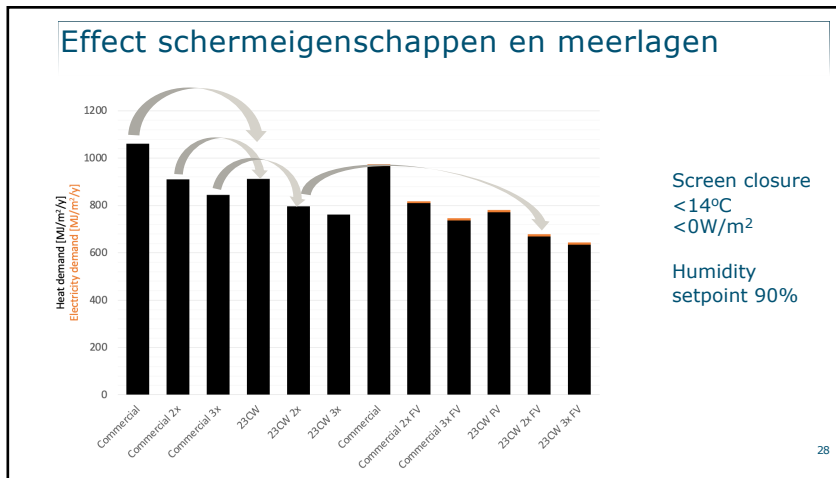
25

Schermen in de nacht

26

27

28

Ontvochtigen – hoe?

- Door het schermmateriaal zelf
- Door schermkieren op momenten waar nodig
- Door schermventilatoren
- Door ontvochtigingsinstallatie (met warmteterugwinning)

Toename energiebesparing

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

29

Conclusies schermgebruik (nacht)

- Energiebesparing enkel scherm ~25-30% (vergeleken met geen scherm)
- Energiebesparing optimale schermeigenschappen plus ~10-15% = lage lucht/vochtdoorlatendheid, hoge reflectie warmtestraling
- Hoger RV setpoint plus ~35-40% (80% naar 90% RV)
- Dubbel/triple schermen plus ~15-20% (vergeleken met enkel scherm)

Dus: verhoog RV, maak meer schermuren, kies voor scherm met betere eigenschappen, kies voor meer dan 1 scherm

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

31

Schermen overdag

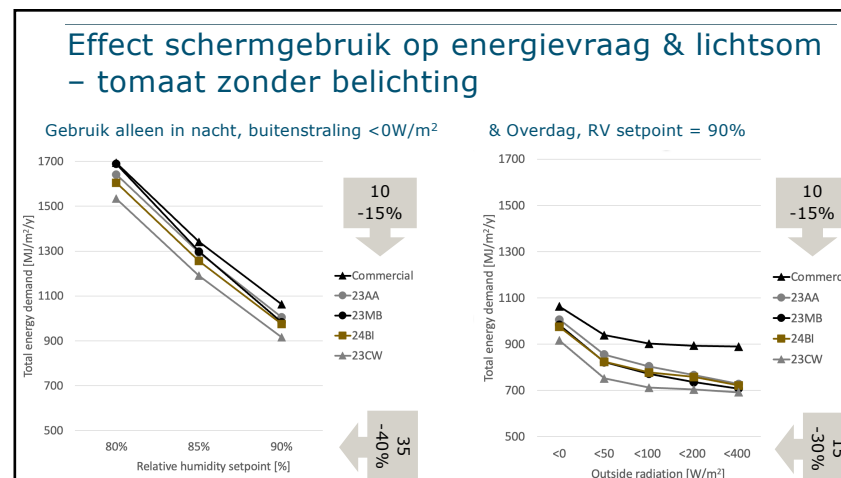
WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

LTO Glaskracht Nederland

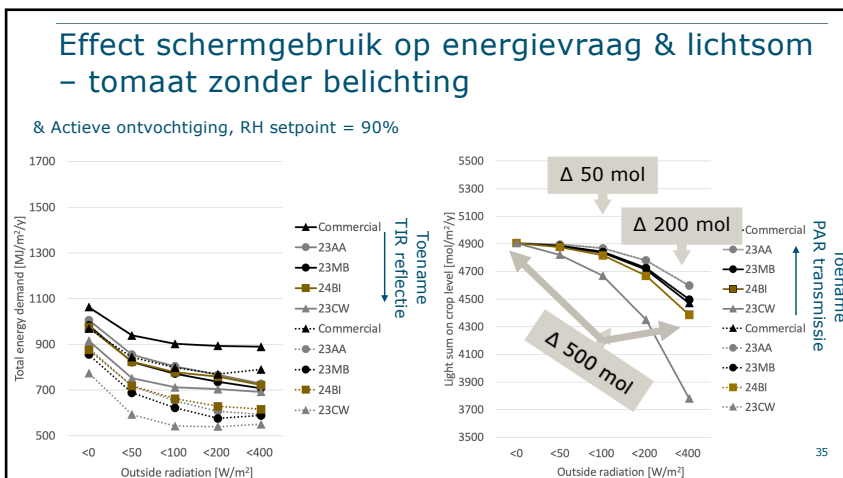
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

RAS ALS INNOVATOR

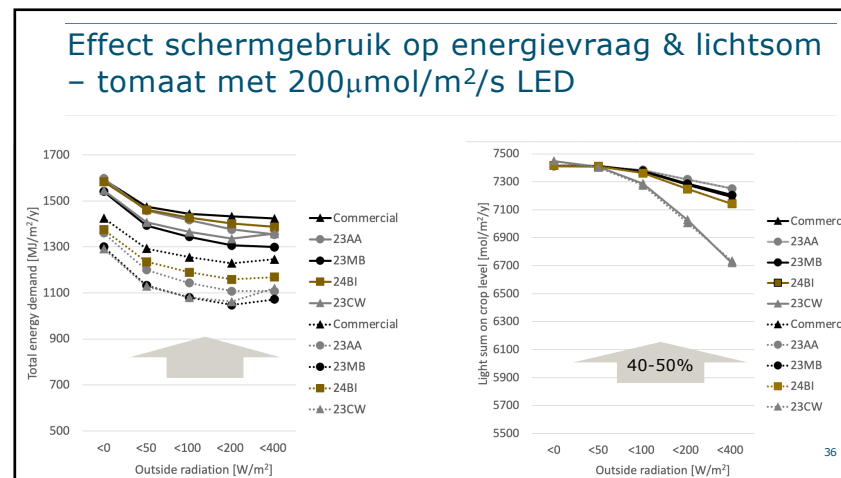
32

34

35

36

Conclusie schermen (dag)

- PAR hemisferische transmissie vooral belangrijk bij:
  - Onbelichte teelt
  - Meer schermuren, sluiting >100 W/m²
- Afweging energiebesparing en te maken aantal schermuren overdag ook afhankelijk van PAR transmissie scherm
- Dus ook hier: **verhoog RV, kies schermen die passen bij lichttransmissie overdag, kies voor scherm met betere eigenschappen samen met actieve ontvochtiging**

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

37

Overzicht

- Achtergrond
- Schermeigenschappen – welke zijn belangrijk?
- Schermggebruik – hoe stuur ik op een slimme manier?
- Schermen – hoe kiezen?
- Toekomst - wat is nog meer?

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

38

Maak bewuste keuzes

- Je hebt een scherm → welke eigenschappen heeft deze?
- Je hebt een scherm → kun je het RV setpoint verder verhogen? Enorme energiebesparingen mogelijk!
- Je hebt een scherm → kun je meer schermuren maken? Energiebesparing door nachtscherm tot 10-50 W/m² (?) gesloten te houden, dagscherm tot 100-400 W/m² (?) gesloten te houden
- Je investeert in een nieuw scherm → kies optimale eigenschappen (hoge reflectie/lage emissie voor warmtestraling, lage lucht/vochtdoorlatendeheid)
- Je investeert in een nieuw scherm → investeer je ook in actieve ontvochtiging? Investeer je ook in een tweede/derde scherm?

39

39

Overzicht

- ▪ Achtergrond
- ▪ Schermeigenschappen – welke zijn belangrijk?
- ▪ Schermgebruik – hoe stuur ik op een slimme manier?
- ▪ Schermen – hoe kiezen?
- ▪ Toekomst - wat is nog meer?

 WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

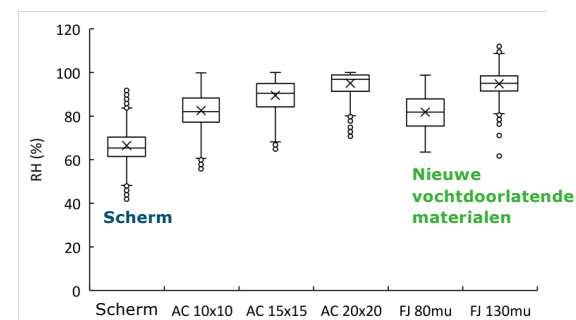
40

Ontkoppeling vocht en CO₂ verlies

41

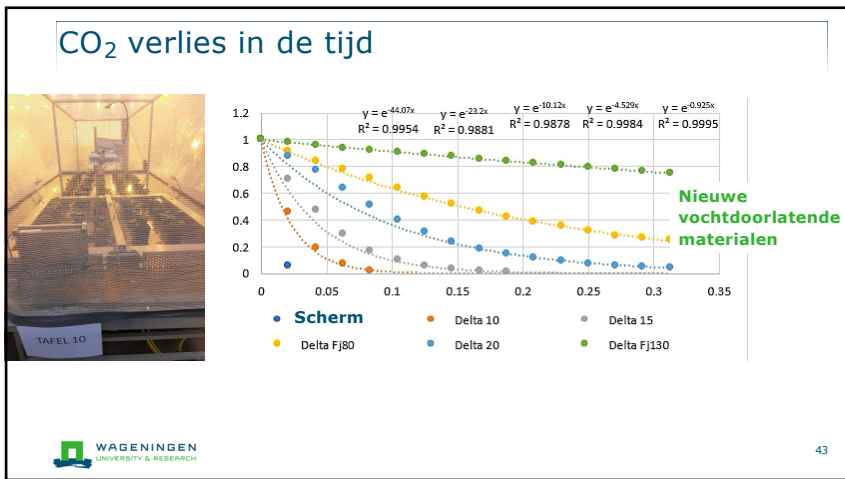
Relative humidity

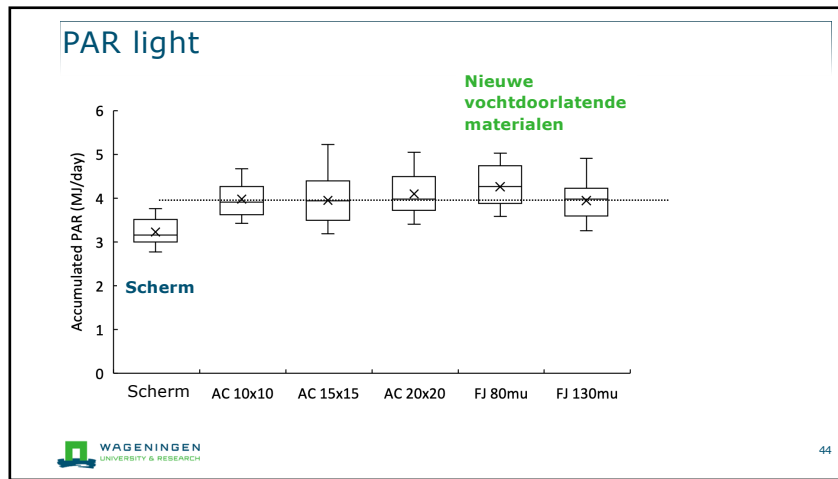
 WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

42

42

43

44

Vragen?

Met dank aan mijn collega's:
 Frank Kempkes, Monique Bijlaard, Jan Janse, Bram van Breugel, Bas Briaire, Vida Mohammadkhani, Marta Streminska, Khan Pham, Cecilia Stanghellini, Ilias Tsafaras u.v.m.

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH   LTO Glaskracht Nederland   Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit   RAS ALS INNOVATIETOEGANG

45